

מקור מס' 1:

מתוך אתר "יד ושם":

האתר הכללי: http://yad-vashem.org.il/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%201340.pdf

מאמרים בהקשר להתקוממויות ולעיר קובל:

מרכז המידע אודות השואה, יד ושם ביה"ס המרכזי להוראת השואה

קובל

עיר בוהלין, כיום באוקראינה. בין שתי מלחמות העולם היתה בתחום פולין. ערב (Kovel). מלחמת-העולם השנייה התגוררו בה כ-13,200 יהודים, מכלל 27,677 תושביה. לאחר 1939 נוספו בה פליטים רבים שנמלטו משטחי פולין הכבושים בידי הגרמנים. ב-28 ביוני 1941 כבשו הגרמנים את ק. בימי הכיבוש הראשונים נחטפו כ-1,000 יהודים ונרצחו. השלטון המקומי האוקראיני, שהיה עויין את היהודים, התעלל בהם ומנע הספקת מזון להם, הפסיק את זרם החשמל והמים ועוד. בסוף יולי 1941 נאלצו היהודים למסור את כול ספרי-התורה, ואלה הועלו באש בפומבי. אחרי-כן הוחרמו דברי הערך והוטל על היהודים תשלום כופר. ב-21 במאי 1942 הוקמו שני גטאות, האחד בעיר החדשה, לכ-8,000 נפש, עובדים ובני משפחותיהם שצויידו באישורים מיוחדים, והשני בעיר הישנה, לכ-6,000 נפש שלא היו להם אישורים. ב-2 ביוני 1942 הוקף הגטו השני, ושלושה ימים נמשכה הוצאת תושביו אל מחוץ לעיר ורציחתם. ב-19 באוגוסט הוחל בחיסול גטו העובדים. **רבים ניסו לברוח ולהסתתר, אך נתפסו ורוכזו בבית-הכנסת הגדול. שם חרטו על קירותיו את צוואותיהם וקריאותיהם לנקמה. ב-6 באוקטובר 1942 נסתיים חיסול יהודי ק.** כבר בראשית מאי 1942 הגיעו לק 'פרומקה פלוטניצקה ותמה שניידרמן, שליחות המחתרת מורשה. בשובן לורשה מסרו על קבוצות מורדים בגטו שהבריחו נשק ממחסן והעבירוה ליחידת פרטיזנים סובייטים באיזור. יחסו העויין של מפקד היחידה מנע יציאה של הקבוצה לעיר, ורק יחידים נמלטו ליערות בסביבה. ב-6 ביולי 1944 שוחררה ק, 'אחרי קרב ממושך שבו נהרסה העיר. בימים הראשונים נתקבצו בק' כ-40 יהודים שיצאו מהיערות וממחבואים.

מרכז המידע אודות השואה, יד ושם ביה"ס המרכזי להוראת השואה

עיתונות המחתרת בגטו ורשה אודות גירוש יהודים מקובל ורציחתם

קובל (Kowel)

עד ל-27 במאי היה היחס ליהודים בקובל טוב יחסית. הממונה הגרמני על העיר, קמפף התייחס ליהודים טוב יחסית ולא התיר נגישות מיוחדות בהם. לא היה אפילו רובע מגורים יהודי מיוחד בעיר. במחצית השנייה של החודש התחלף הממונה על העיר. במקומו של הגרמני ההגון נתמנה רוצח, נאצי שונא ישראל. ב-27 במאי התפרסמו מודעות ברחובות קובל הגטו (Kolejowa) – בדבר הקמת שני גטאות: גטו אחד בסביבת רחוב קוליובה "האריסטוקרטי", (בעבור הנדרשים) לממונה נקבע הגרמני קסנר (והגטו השני בפיאסקי) בעבור היסודות הבלתי-פרודוקטיביים) הממונה רך. (היהודים נצטוו לעבור לגטאות Piaski),

תוך חמש שעות .

ב-31 במאי בערב הופיע ביודנרט הממונה על העיר, שיכור כלוט והביא עמו חבילה של 1,400 כרטיסי עבודה בעבור היהודים, דהיינו בעבור אלה המתגוררים בגטו האריסטוקרטי. ב-2 ביוני ארגנו אנשי הס"ס משפט לאנשי היודנרט, הם האשימו אותם בניסיון לשחד את הממונה על העיר קמפף. כולם נידונו למוות. **כשהובילו אותם להוצאת פסק הדין אל הפועל, הצליח אחד מהם להימלט, היה זה כפי הנראה - - - .** בו ביום נדרשו להתייצב בכיכר השוק לשעבר כל היהודים שלא קיבלו כרטיסי עבודה. נמצאו אז בקובל כ-14,000 יהודים. מתוך אלה התייצבו, 8,000 כ-1,000 יהודים הסתתרו בעיר, כ-1,000 בייחוד הצעירים, נמלטו לכפרים שבסביבה. 3,500 נמנו על העובדים. אלה שהתייצבו לא העלו על הדעת שמצפה להם פסק דין מוות. פשטו שמועות שגם בזדולבונב כינסו את היהודים למקום אחד ובינתיים הכינו בעבורם את הגטו. אך הגרמנים ערכו מעשה פרובוקציה שפל. נשמעה צעקה Nach Hause "הביתה" והאנשים פנו לבתיהם. באותו רגע פתחו הגרמנים באש ובני אדם רבים נספו בו במקום. את הנותרים גירשו לכפר באחוב הסמוך לקובל. במקום היו כבר קברי המונים שהוכנו מראש. בין הנרצחים נמצא גם היועץ מאוריצי מייזל, מי שהיה יושב-ראש הממונה האחרון של ועד הקהילה בוורשה. ב-9 בחודש הטילו על האוכלוסייה היהודית כופר בסך מיליון רובל ונתנו פסק זמן להבאתו עד ה-11 ביוני. ב-10 בחודש, יום לפני המועד שנקבע, הופיע הממונה על העיר ביודנרט שנתמנה ב-2 בחודש, למחרת הטבח בחברי היודנרט הקודם; (הוא מצא) בקופת היודנרט רק 100,000 רובל ולקח אותם. ולא זו בלבד אלא שרצח את כל האנשים שנמצאו אותה שעה בבנין היודנרט. את המועד לתשלום הכופר דחו ל-15 בחודש, אך העלו את הסכום ל-1,500,000 רובל ונוסף על כך הוטל על היהודים להביא את כל חפצי הערך, תכשיטים וכו'. ב-15 בחודש שולם אמנם הכופר והובאו גם כמה ק"ג של חפצי ערך, תכשיטים וזהב. ב-14 בחודש נצטוו כל הגברים להסתפר ולבוא לעבודה ללא כובעים. בו בזמן נקבע כי מותר ליהודים להימצא מחוץ לביתם בין השעות 5-8 בבוקר ובין 12-2 בצהריים. בשעה שבע בערב על היהודים לשכב לישון ושערי בתיהם חייבים להינעל. **אשר לנוער היהודי, נמסר כי רבים מהם נמלטו לפלוגות פרטיזנים, הפועלות בסביבה. כמעשה" נקם "על הריגת שני אנשי ס"ד, נרצחו 113 יהודים ברובנה.**

ידיעות 18, * ביולי 1942

*עיתון של תנועת דרור-החלוץ

מקור: דניאל בלטמן) עורך, (גטו ורשה - סיפור עיתונאי, יד ושם, ירושלים, 2002 עמ' 417-416.

מרכז המידע אודות השואה, יד ושם ביה"ס המרכזי להוראת השואה

ההיסטוריון ישראל גוטמן על תפקידן של הקשריות היהודיות במחתרת במהלך המלחמה

אדם בעל מראה לא יהודי היה בימי השואה בעל קניין רב ערך, מופלה לטובה בחסד הטבע, מחזיק בידו קרש הצלה אל עולם החופש. קנאה עוררו המועטים והנבחרים, שזכו בעיני תכלת ושערות בהירות, תעודת הכשר כמוסה וסיכוי לצאת מן הכלל ולחיות. ואמנם, אותן נערות יהודיות, בעלות מראה" ארי" מושלם וללא חותם יהודי על גופן, היו בעלות הסיכוי הנדיר לנצח במלחמה אכזרית זו על הזכות להתקיים קיום פיזי. אולם המקשרות לא חשבו מעולם כיצד לשמור על חייהן-הן. ואולי חשבו תכופות על הסיכוי השמור להן כפרטים ונאלצו בלי הרף להיאבק ולהתגבר על הפיתוי. כך או אחרת כל שליחות שעשו בדרכים כמוה כצניחה של צנחן. אומרים שצנחן מעולם אינו מסתגל לקפיצה אל תוך החלל. כל פעם בא מחדש הפחד ומתדפק ותוקף. וכן כל שליחות חדשה של המקשרת הוא קרב, ומדי פעם קרב קשה יותר.

לכל מקשר המשוטט בדרכים הופעה מקורית שסיגל לעצמו. ההתחפשות הולמת את הפנים, התנועות, המראה הכללי. הפולנים הם מומחים גדולים לבילוש אחר יהודים. אותם אי להטעות בצבע העיניים וגון השערות. הם פותרים את חידת המוצא על פי מבט מקרי של אי בטחון, לפי צעדי ההליכה, שיבוש השפה הקל שבקלים. בגטו שוררים רעב, מחלות וצפיפות. אך בתוך הגטו בתוך-עמך הנך יושב, מוקף ידידים ושותפים לגורל. ואילו המקשר היהודי השלוח כחץ אל בין הנכרים – חייב לחיות בהעמדת פנים תמידית. מבט בוהן של שכן על ספסל בתא הרכבת – מקפיץ ודורך את החושים; המקשר נאלץ להקשיב לשיחות על יהודים, לבלוע דברי קלס ושמחה לאיד – ולהחריש. המקשר צריך ללמוד להתפלל כנוצרי ולקלל כפולני מלידה. כל הופעתו היא משחק על הבמה. והסטיה הקלה משיגרת המשחק, פליטת פה זעירה או התפרצות רגעית – עלולות לחרוץ גורל [...]. פרומקה פלוניצקה, שליחת" דרור" רצינית ועשויה ללא חת, עברה את **מרחב ווהלין**, **זה הריכוז היהודי הצפוף**, **וגילתה כי בקוטר רחב של ערים ועיירות לא נשאר סימן חיים יהודיים ורק בקובל קיים עדיין יישוב יהודי מסוגר.**

מקור: גוטמן ישראל, **מרד הנצורים**, מורשת, בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ'. ת"א 1993, ע"מ 204-205

מרכז המידע אודות השואה, יד ושם ביה"ס המרכזי להוראת השואה 1/1

מיומנו של עמנואל רינגלבלום על הקשריות במחתרת

19 במאי 1942

הנערות הגיבורות, חייקה] גרוסמן [פרומקה] פלוטניצקי [ועוד – נושא הוא הראוי לעטו של סופר גדול; נערות גיבורות ונועזות הנוסעות הלך ושוב בערים ובעיירות של פולין. יש להן תעודות של אריות, והן כאריות – פולניות או אוקראיניות. אחת מהן אף עונדת צלב, שאין היא נפרדת ממנו, ובגטו היא חשה בחסרונו. יום-יום הן נתונות בסכנה שאין למעלה ממנה. הן משליכות את יתרוןן אך ורק על המראה הארי שלהן ועל המטפחות המכסות את ראשיהן. את השליחויות המסוכנות ביותר הן מקבלות על עצמן וממלאות אותן ללא פציית פה, ללא היסוס קל. אם צריך לנסוע לוויילנה, לביאליסטוק, ללבוב, **לקובל**, ללובלין, לצ'נסטוחוב, לראדום **וכו' ולהבריח לשם דברים אסורים, כגון פרסומים בלתי לגליים, חומר, כסף** – הריהן עושות כל זה כאילו היה הדבר מובן מאליו. אם צריך להציל חברים מוויילנה, מלובלין או משאר הערים, הריהן מקבלות את המשימה על עצמן. אין לפניהן שום מניעה, שום מעצור. אם יש לקשור קשרים עם גרמני, האחראי לרכבת, כדי שאפשר יהיה לנסוע מחוץ לגוברנמן, שרק בעלי דרכונים מיוחדים מותרים שם בתנועה – עושות הן את הדבר בפשטות, כאילו היה זה מקצוען. **הן עוברות דרך ערים, ששום נציג של מוסד יהודי כלשהו לא הגיע לשם, כגון ווהלין** וליטא. הן-הן שהביאו ראשונות את הידיעה על הטרגדיה בוויילנה. הן-הן שהביאו ראשונות דברי עידוד וחיוזוק לשארית הפליטה בוויילנה. כמה פעמים ראו את המוות פנים בפנים, כמה פעמים היו אסורות ונתונות לחיפוש – אך מזלן שיחק להן. שליחי מצווה אינם ניזוקים. באיזו פשטות וצניעות מוסרות הן דו"חות על מה שעשו בנסיעותיהן, ברכבות שבהן נתפסים נוצרים, גברים ונשים, לעבודה בגרמניה. האישה היהודייה רשמה דף נאה בהיסטוריה, בימי מלחמת עולם זאת. החייקות והפרומקות יזכו למקום ראשון בהיסטוריה זו. אין נערות אלה יודעות מנוחה מה היא. בזה הרגע באו מצ'נסטוחוב, שלשום הובילו דברים אסורים, וכבר צריך לנסוע הלאה בעוד כמה שעות: הן עושות זאת ללא היסוס כלשהו, ללא מנוחה כלשהי.

מקור: השואה בתיעוד, מבחר תעודות על חורבן יהודי גרמניה ואוסטריה פולין וברית המועצות, יד ושם, ירושלים, תשל"ח, תעודה מספר 102